

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE YARATICILIK VE SERAMİK EĞİTİMİ CREATIVITY AND CERAMIC EDUCATION IN PRESCHOOL PERIOD

Didar Ezgi ÖZDAĞ*

Öz

Günümüzde okul öncesi eğitime verilen önem giderek artmaktadır. Farklı disiplinler ile desteklenen kapsamlı bir okul öncesi eğitim programı ile farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu anlamda sanat eğitimi ve uygulamalarının önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Sanat eğitimi; insanın doğuştan getirdiği yaratıcılık özelliğini yansıtabileceği en uygun alanlardan birisidir. Okul öncesinde yaratıcılığın geliştirilmesine yönelik ele alınan programlar incelendiğinde ise etkinliklerin çoğunun iki boyutlu ve belirli malzemeler (kâğıt, karton, plastik, oyun hamuru gibi) ile sınırlı kaldıkları görülmektedir. Sanatsal yaratıcılığın gelişimi açısından üç boyutlu düşünme ve üretme oldukça önemlidir. Özellikle alan uzmanları tarafından doğru bir şekilde ele alınan seramik eğitimi yaratıcılığın geliştirilmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Okul öncesinde seramik eğitime ilişkin bilgiler ise yalnızca kilin şekillendirilmesi ile sınırlıdır. Oysaki seramik eğitimi belirli aşamaları olan ve birçok disiplini içerisinde barındıran kapsamlı bir süreçtir. Kil çeşitleri ve çalışma süreci hakkında bilgi sahibi olmak, doğru bir uygulama ortamı oluşturmak yaratıcılığı etkin kılan özelliklerdir. Bu çalışmada, okul öncesi dönemde yaratıcılığın geliştirilmesinde seramik eğitimi ve kille çalışma sürecine ilişkin bilgilerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, Okul Öncesinde Yaratıcılık, Okul Öncesinde Seramik Eğitimi, Okul Öncesinde Seramik Eğitimi Ve Yaratıcılık.

Abstract

Today, the importance given to the preschool education is gradually increasing. With a comprehensive preschool education program supported by different disciplines, it is aimed to raise individuals with high awareness. It can be said that art education and practices have an important place in this regard. Art education is one of the most suitable areas where human beings can reflect their inborn trait of creativity. When the programs addressed for the development of creativity in the preschool education are examined, it is seen that most of the activities are limited to two dimensions and certain materials (such as paper, cardboard, plastic, dough etc.). In terms of the development of artistic creativity, it is quite important to think and produce in three dimensions. Especially the ceramics education, which is dealt with properly by field experts, plays a big role in the development of creativity. Information on ceramics in the preschool education, on the other hand, is limited to shaping only clay. However, ceramic education is a comprehensive process which has certain stages and incorporates many disciplines. To have knowledge about clay types and working process and to create a correct application environment are the features that enable creativity. This study aims to reveal the knowledge about ceramic education and the process of working with clay in the development of creativity in the preschool period.

Keywords: Creativity, Pre- school Creativity, Ceramic Training before School, Ceramic Education and Creativity before school.

1. Giriş

Okul öncesi yıllar 0-6 yaş aralığında, yaratıcılığın en yüksek olduğu dönem olarak adlandırılmaktadır. Çocuğun bireysel özelliklerini fark etmeye başladığı bu dönemde başta ebeveynler olmak üzere eğitimcilere büyük görevler düşmektedir. Çocuğun kendisini ve çevresini tanıma isteği, merak duygusunu da tetiklemektedir. Düşünen, sorgulayan ve merak eden çocuk için dünya adeta eşi benzeri olmayan bir oyun alanıdır. Bu doğrultuda her türlü malzemenin yaratıcılıkla birleştiğinde anlam kazandığı söylenebilir. Örneğin; günlük hayatımızda kullandığımız çoğu malzeme farklı bir bakış açısı ile değerlendirildiğinde amacı dışında nesnelere dönüşebilmektedir. Bu farklı bakış açısını kazanabilmek ise ancak sanat eğitimi ile mümkündür.

Sanat eğitimi duygu ve düşüncelerin somut bir şekilde ortaya konulmasıdır. Erken yaşta sanat eğitimi ile tanışan çocuklar duygularını, deneyimlerini, bireysel özelliklerini ve hayal güçlerini kullanarak problemleri çözmeyi öğrenirler. Sanat eğitimi aracılığıyla kazanılan tüm bu özellikler çocuğun yaratıcılığını, bilişsel gelişimini, görme, duyma, dokunma ve düşünmesini desteklemektedir. Günümüzde okul öncesi eğitim kurumlarında sistemli veya sistemsiz bir şekilde sanat eğitimi çalışmaları yürütülmektedir. Hangi yaşta olursa olsun çocukların büyük bir çoğunluğu, sanat eğitiminden büyük bir zevk almaktadır. Dışarıdan

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, deozdag@gmail.com

bakıldığında çocukların ellerini, elbiselerini ve etrafı kirletmelerine neden olmakla birlikte sanat eğitimi, onları hem eğlendiren hem de eğlendirirken birçok yararlar sağlayan etkinliklerin başında gelmektedir (Ulutaş & Ersoy, 2004, 1).

Sanat Eğitimi'nin çalışma ortamındaki çeşitliliğinin çocuğun özelliklerine uygun oluşu, onlara deneyerek öğrenmeleri için çok yararlı fırsatlar hazırlayabilmesi, çağın en geçerli eğitim sistemi haline getirmiştir (Gökaydın, 1988, 3). Özellikle kil ile yaptırılan etkinlikler üç boyutlu düşünme, dokunsal özellikleri geliştirebilme gibi farkındalıklar kazandırmaktadır. Bu doğrultuda çocukların yoğun olan yaratıcılık ve estetik duygularının seramik eğitimi ile desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

2. Yaratıcılık Nedir?

Yaratıcılık çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Fakat günümüzde hala ortak bir görüşe varılamamıştır. Bilim insanları ve yazarların bu doğrultuda çeşitli yaklaşımları bulunmaktadır. Yaratıcılık genel anlamıyla sıradan bir şeyin sıradan olmayan şekilde algılanmasıdır. San'a (1979) göre yaratıcılık kavramının Batı dillerindeki karşılığı; "Kreativitaet, creativity'dir. Latince 'creare' sözcüğünden gelir. Bu sözcük 'doğurmak, yaratmak, meydana getirmek' anlamındadır; devingen, dirik (dinamik) bir süreç olma niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır" Yaratıcılık ölçümü, eğitimi, tanımlanması gibi yaratıcılığın çok farklı boyutlarında çalışan bilim adamı Torrance ise, yaratıcılığı şöyle tanımlamaktadır: Yaratıcılık; sorunlara, yetersizliklere, bilgi eksikliğine mevcut olmayan elemanlara, uyumsuzluklara karşı duyarlı olma, güçlükleri belirleme, çözümler arama tahminler yapma ve eksikliklerle ilgili olarak hipotezler kurma ya da hipotezleri değiştirme çözüm yollarından birini seçme ve deneme, yeniden deneme, daha sonra da sonuçları ortaya koymadır (Torrance, 1974, 8). Tüm bunlardan yola çıkarak yaratıcılığın tanımının kolay olmadığını söyleyebiliriz.

Öte yandan yaratıcılığın yüksek zekâyla bir ilişkisi olsa bile, üstün zekânın yaratıcılığı garanti ettiğini söyleyemeyiz. Yaratıcı eylem çoğunlukla sanatçılar ve bilim insanlarında görülmesine rağmen kişinin doğuştan getirdiği bir özellik olarak diğer insanlarda da görülmektedir. Torrance 'in oluşturduğu yaratıcılığa ilişkin kişilik özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir;

Düzensizliğe, karışıklığa tolerans, serüvenci, güçlü sevecenlik, başkalarının farkında, sürekli herhangi bir şeyle meşgul, gizemli olana ilgi, güç işlere el atma, dış dünyaya karşı çekingen, cesaretli, bilinçli ve köklü, kurallara bağlılık, görgü kurallarına uymayan, sağlık kurallarına uymayan, mükemmelliğe karşı istek, kararlı, farklı değer hiyerarşisine sahip olan, gayri memnun, aşırı düzenlemeden rahatsız olan, coşkulu ve coşkusal duyarlılık, enerjik, kolay beğenmeyip hata bulan, "farklı" diye tanınmaktan korkmayan, güzelin, iyinin, alışılmışın dışında olduğunu bilen, merak ve yalnızlığı seven, bireysel, sezgili, çalışkan, duygularını bastıramayan, otoriteye ters gelen - direnen, amaca giden ya da kararlı, dik kafalı, değişen mizaçlı, kolay ikna olmayan, görsel algısı güçlü, çeşitliliğe değer veren, riske girmekte istekli, bazen kendi dünyasına çekilmiş sessiz sakin, kolay kıskırılabilir ve kızdırılabilir, düşünmeden harekete geçen, karmaşık bir kişiliği olan, kaygılı olarak belirlenir.

3. Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık

Yaratıcılığın en saf ve yüksek olduğu dönem çocukluktur. Her çocuk kendisine ait bireysel özellikler ile doğmuştur. Yaratıcılıkla ilgili araştırmalara bakıldığında hemen hemen bütün çocuklarda değişik düzeylerde yaratıcı düşünmenin olduğu gözlenmiştir. Küçük çocuklarda yaratıcı beceriler daha kolay gözlenmektedir ancak yaratıcı düşünce pekiştirilmediğinden veya çevre tarafından yanlış tepkilerle engellendiğinden yok olmaktadır (Fyle, 1985, 30)

Yaratıcı süreç pek çok tutum, davranışın, yaklaşım ve stratejinin iç içe geçtiği karmaşık bir süreçtir. Öte yandan yaratıcılık her çocukta vardır ve bu yetenek eğitim ortamında uygun koşullar hazırlanarak geliştirilebilir. Buna bağlı olarak eğitim ortamlarının ve programlarının ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Çocuğun sosyal ortamı ile kurduğu etkileşim, yaratıcı düşünme becerilerinin gelişiminde oldukça önemlidir. Bu sosyal ortamlardan biri olan okul öncesi eğitim kurumunda çocuğa sunulan zenginleştirilmiş eğitim ortamları ve yaratıcı programlar onun özgün ve yaratıcı düşünmesini de sağlayabilmektedir (Yuvacı, Z & Dağlıoğlu, E, 2018, 239). Hazırlanan programlar farklı disiplinler ile desteklenmeli, programın uygulanacağı ortamlar ise çocuğun özgür bir şekilde hareket edebilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Öte yandan okul öncesi dönemde çocuk tüm uyarıcılara açıktır ve uygun koşullar sağlandığında yaratıcılığa ilişkin özelliklerini özgür bir şekilde ortaya koyacaktır. Bu anlamda Torrance (1981) çocuklardaki yaratıcı özelliklerin belirlenmesine yönelik bazı özelliklerden bahsetmektedir. Bunlar, hayalcilik, taklitten hoşlanma, düşüncelerinde esnek olma, fikirlerle doluluk, kendi kendine uğraşılardan hoşlanma, bir şeyler ortaya koymaktan zevk alma, bildiği objelerin farklı kullanımlarını

araştırma, keşfettiği, icat ettiği şeyleri tartışmaktan hoşlanma, yeni ve farklı şeyler denemekten korkmama, el becerileri gerektiren uğraşlarda yeteneklilik, akıcı bir konuşma yeteneği, ısrarcılık, değişik düşüncelere ve ortamlara kolayca uyum sağlama, işlerinde standartların dışına çıkarak, işlerini farklı ve özgün yollarla yürütmeye çalışma, yaratıcı drama ve rol yapmada başarılı olma, işitsel uyarılara duyarlılık, ritmik aktivitelere yatkınlıktır (Argun, 2004, s.80).

Yine yaratıcı çocuklara ilişkin olarak;

- Hayal güçleri gelişmiş,
- Meraklı,
- Karşılaştığı problemlere özgün çözümler getirebilen,
- Mizah duyguları gelişmiş,
- Araştırmaya ve yeniliklere açık,
- Analiz ve sentez yönleri güçlü,
- Estetik bakış açısına sahip,
- Sorgulamaktan çekinmeyen,
- Dünyanın sorunları hakkında kafa yoran,
- Fikirlerini açıkça söyleyebilen,
- Risk alabilen,
- Nesnelere yeni anlamlar yükleyebilen özelliklere sahiptir diyebiliriz.

3.1. Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Seramik Eğitimi

Yaratıcı olmanın temelinde orijinal (özgün) olmak vardır. Bu orijinalitede en iyi sanatsal etkinliklerde kendisini göstermektedir. Sanatın teknik ve anlatsal pedagojik temelleri ile donatılan bireyin yaratıcılığını ortaya çıkarma ihtimali artacaktır. Ayrıca objektif ve disiplinel donatılar bir bakıma yaratıcılığın ortaya çıkmasının da donatıları olarak adlandırılmaktadır. (Simon'dan akt. Baltacı, 2013, s. 21).

Resim 1: Kids Classes

(Kaynak: www.penguinfoot.com/kidspotteryclasses)

Bir başka ifade ile sanat eğitimi bireyin duygularını, düşüncelerini, izlenimlerini, algılarını ve deneyimlerini ortaya koyduğu bir süreçtir. Dolayısıyla çok küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanılan sanat eğitimi ile çocuğun kendisini ve çevresini estetik bir duyarlılık içerisinde algılaması amaçlanmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan birisi her çocuğun sanatsal etkinliklerine olan yatkınlığının aynı ölçüde olmayabileceğidir. Dolayısıyla her çocuğun sanat etkinliklerinde göstereceği yaratıcılık performansı aynı olmayacaktır. Murray bunu şu şekilde açıklamaktadır;

“Bütün çocuklar, sanat yapar ve kendiliğinden oyun gibi görünen şey, aynı zamanda dünya hakkında bir şeyler öğrenme -algılamayı, ayırt etmeyi, organize etmeyi, kavramlar oluşturmayı, ifade etmeyi, anlamayı öğrenme gibi ciddi bir iştir. Sanat bize aktif olarak, derinlemesine ve gördüğümüzü yapılandırarak görmeyi, gözlerimizle düşünmeyi öğretir. Bir kameranın aksine, bir insan, bir şeye, onun hakkında düşünmeksizin bakamaz. “görüş” ile ilgili ne çok sözcüğümüzün aynı zamanda “düşünüş” sözcüğü -içgörü, bakış açısı, hayal etme, çalışma, yansıtma- olduğunu düşündüğümüzde, algının bilişten ayıramayacağını anlamış oluruz.” (Murray, 1983, 130)

Anlatılanlardan yola çıkarak çocuğun sanat etkinliklerinde gösterdiği performansın bir sanatçının yaratım sürecinden farklı değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Buradaki amaç çocuğun sanat yoluyla kendisini ifade edebileceği bir dil oluşturmasına imkân tanımaktır. Günümüzde okul öncesi dönemde ele alınan sanat etkinlikleri ile yaratıcılığın geliştirilmesi anlamında yetersiz kalabilmektedir. Etkinliklerin çoğu iki boyut ile sınırlıdır. Bunun en büyük nedeni ise okul öncesinde yoğurma maddeleri ile yapılan çalışmaların azlığıdır. Okul öncesi dönemde 3-6 yaş grubu çocuklar için gerekli olan materyallerden en önemli sayılan yoğurma malzemeleri, genellikle, kil, kum, nişasta, plâsterin, talaş hamuru, macun, tuz seramiği, kâğıt hamuru vb. şeklinde adlandırılmaktadır (Terwiel, 2010, 39). Kolay erişilebilir ve ucuz olmaları nedeniyle bu tür malzemelerin kullanım olanakları kile göre daha gelişmiştir.

Çocuğun, yoğurma maddeleri ile yapacağı her çalışma, aslında, doğa ve fen bilimine olan ilgiyi pekiştireceği gibi, deney yapma, gözleme, sonuçlandırma becerisini de geliştirebilecektir. Yoğurma malzemeleri kullanılarak daha çok çocuk için deneysel ve sanatsal uğraşlar desteklenmelidir. Böylece, yoğurma malzemeleri içinde yer alan ve çok özel hazırlanmış programlarla başlı başına bir disiplin gibi düşünülmesi olası olan "kil çalışmaları" ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda; okulöncesi sanat eğitiminde, en etkili araçlardan biri "kil" olabilecektir (Terwiel, 2010, 39).

Kil doğal bir malzemedir. Kolay şekil alabilen özelliği ile çalışması keyiflidir. Çocuğun ihtiyaç duyduğu üç boyutluluk kavramını oluşturmada önemli bir yere sahiptir. Ayrıca birçok sanat dalını bir arada barındırmaktadır. Diğer taraftan tüm sanat etkinliklerinde olduğu gibi kille olan uygulamaların da alan bilgisi gerektirdiği ve dolayısıyla alan uzmanlarınca bir eğitim verilmesi gerektiği söylenebilir. Kilin en doğru ve yararlı kullanımı konusunda bilgi sahibi olan seramik eğitimi almış kişilerden mutlaka destek alınmalıdır. Çünkü seramik eğitimi yalnızca kile şekil vermeden ibaret değildir. (Seramik; sanatsal, endüstriyel veya teknolojik anlamda kapsamlı bir bilgiye dayanmaktadır). Örneğin; Yaş grubuna uygun etkinlik programı oluşturmak, doğru kil /malzeme seçimi, çalışmaların renklendirilme, kurutma ve fırınlama süreci gibi . Özellikle kilin renklendirilmesinde kullanılan kimyasalların bir kısmı çocukların kullanımı için son derece zararlıdır. Bu nedenle bilinçsiz bir şekilde kullanımından kaçınılmalıdır. Ayrıca kilden çalışmaların kurutma ve pişirme aşamaları da teknik bilgiler içermektedir. Dolayısıyla tüm bu aşamalar ancak alan bilgisi dâhilinde sağlıklı bir şekilde yürütülebilmektedir.

3.1.1. Kil ve Özellikleri

Kil seramiğin ana malzemesi olarak uygarlığın başlangıcından bu yana endüstriyel hammaddeler arasında yerini almıştır. Her yerde bulunabilmekte ve kolayca şekillendirilebilmektedir. Ayrıca uygarlığın erken dönemlerinde insanoğlunun şekillendirdiği hemen hemen tek plastik malzeme olmuştur (Erman, 2012, 19). Kili diğer yoğurma maddelerinden ayıran özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir;

- Doğada kolayca bulunur.
- Suyla plastik hale gelir.
- İstenilen biçime kolayca girer.
- Pişirilerek asırlar boyu kalabilir.
- Kille çalışmaya başlama yaşı en erken 3'tür.
- Kil ile yapılacak çalışmada pek çok aşama ve her aşamada yenilik söz konusudur. Doğada bulunduğu, yoğrulduğunda, şekillendirildiğinde, kurduğunda, pişirilip sırlandığında ve en son mekânda yer alışında başkadır. Bu eğlenceli olduğu kadar heyecanlı, uzun ve sabır gerektiren bir süreçtir.
- Kil bulunduğu bölgeye ve işlenişine göre çeşitlilik gösterir. Kırmızı kil, beyaz kil, taneli kil vb gibi.
- Kilin yapısı, yapılacak çalışmayı da etkiler. Örneğin, çocuğun bir bardak yapacağı düşünülürse; bunu kırmızı kilden, beyaz kilden, taneli kilden yaptığında üç ayrı etkide bardak ortaya çıkacaktır. Bunların hepsini aynı renkte boyadığında ise, hepsi aynı görünebilecektir. Tam tersi biçimde, aynı renkte kilden üç bardak yapıp, hepsi ayrı renklerde de boyanabilir. Böylece üç ayrı bardak ortaya çıkacaktır.
- Kil çocuk için enerjisini aktarabileceği, rahatlatıcı bir malzemedir.
- Kil çocuğun vücut sıcaklığına dair bilgi verir.(Özellikle anaokulu çocukları ile yapılan çalışmalarda bu konu açıkça gözlemlenmiştir).
- Kil çocuğa temizlik alışkanlığı kazandırmaktadır. Çalışmalardan sonra ellerini, tırnak diplerini yıkama gereksinimi duydukları gözlemlenmiştir.
- Kil çocuğa sabırlı olmayı öğretir.
- Kil çocuğun öfkesini dindirir.

- Kil çocuğa dünyayı en az üç boyutlu görebilmeyi öğretir.
- Kil nesnelere tanımlamayı, taklit etmeyi sağlar.
- Kilden yapılan ürün, anaokulundan, gençliğe ve yaşlılığa taşınan somut bir anıdır.
- Kil kuru toz halde solunum için sakıncalıdır.
- Kil zehirli değildir, ama kesinlikle yutulmamalıdır.
- Kil doğa sevgisi ve bilinci aşılama için en uygun malzemelerden birisidir.
- Kil, çocuğun tuvalet alışkanlığı kazanmasına yardımcı eder (sorununun bedensel veya fizyolojik bir nedenden olmaması durumunda)
- Kil çocuğun duyu organlarını bilmesini, kullanmasını sağlar.
- Kil çocuğun korkularını yenmesine yardımcı eder. Örneğin, okulöncesi çağı çocuklarda bazı hayvanlara karşı çeşitli korkular tespit edilmiştir. Yılan, aslan, böcek vb gibi. Çocuk bu hayvanları kilden şekillendirerek bu korkularına üstün gelebilir.
- Kil çocuklar için baştan sona deneysel bir malzemedir. Fiziksel değişiklikler (sıcak-soğuk, sert-yumuşak) yanı sıra, çocukta oran (büyük-küçük, kısa-uzun) duygusu geliştirir. Ölçülendirme ve karşılaştırma şansı verir. Geometrik biçimleri üç boyutlu oluşturabilir.
- Kil sadece sağlıklı çocuk için değil engelli çocuk için de son derece önemli bir malzemedir (Bu çalışmanın sınırlılıktan gereği engelli çocuklar alınmamıştır) (Terwiel, 2010, 46-47).

3.1.2. Kille Çalışma Süreci

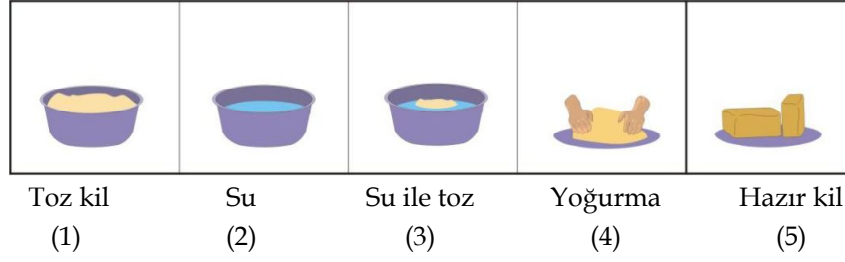
Kil değişken bir niteliğe sahiptir. Başlangıçta yumuşak olan bu malzeme hava ile temas etmesinin ardından kurumaya ve sertleşmeye başlar. Dolayısıyla kille çalışma sınırlı bir süreçtir. Bir başka ifade ile kilin belirli bir süre sonra kurumaya başlayacağı düşünülerek hareket edilmelidir. Eğer tamamlanmış bir ürün ortaya konulmak isteniliyorsa rötuşlama ve kurutma işlemine geçilebilir. Kurutma işlemi de yine aşamalı bir şekilde yapılmalıdır. Ürünler hızlı şekilde kurutulursa çatlayabilir. Bu nedenle poşetlere geçirilip ara ara havalandırılarak kurutma işlemi tamamlanmalıdır. Kuruma işleminin ardından fırınlanma aşamasına geçilir. Yine kullanılan kil çeşidine göre belirlenen derecelerde ve sürelerde pişirilen ürünler isteğe bağlı olarak renklendirilebilir. Renklendirilmede çoğunlukla tercih edilen yöntem sırlamadır. Fakat okul öncesi dönemde hangi yaş grubu olursa olsun kimyasal bir ürün olan seramik sırlarının çocuklar tarafından kullanılması uygun görülmemektedir. Sırlama işlemi istenilirse seramik eğitimi veren kişi veya kişilerce yapılabilir. Ürünlerin renklendirilmesinde ince taneli killerden / oksitlerden hazırlanan astarlar (angop) veya pigment boyalar tercih edilebilir. Bir diğer alternatif ise ürünlerin parmak boyası, akrilik veya sulu boya gibi malzemeler ile renklendirilmesidir. Yağlı boya ise sentetik veya selülozik tinerler ile kullanıldığında çocuklarda astım ve alerjik hastalıkları tetiklediği için asla tercih edilmemelidir.

3.1.3. Kil Çeşitleri

Okul öncesinde genellikle un- tuz, nişasta seramiği veya talaş hamuru gibi yoğurma maddeleri kullanılmaktadır. Bunlar doğal malzemelerden elde edildikleri için çocukların kullanımı için uygundur fakat şekillendirme, taşıma ve sergileme aşamaları için bazı riskler taşımaktadırlar.

Kil dışındaki tüm yoğurma malzemeleri gerek hazırlama gerekse şekillendirme ve sergilemede çeşitli risklere sahiptir. Genellikle tüm anaokullarında yaygın olarak uygulanan bu yoğurma maddelerinin hazırlanması aşamasına çocuğun katılması, her şeyden önce bu aşamanın çocuk için eğlenceli bir oyuna dönüştürülmesi kolay değildir. Sıvı yağ, kaynar su, tutkal gibi malzemelerin kullanımı çocuk için (özellikle 3-4 yaş) kolay değildir. Bu yoğurma maddelerinin öğretmen ya da başkası tarafından önceden hazırlanması gerekmektedir. Öğretmenin hazırladığı yoğurma maddelerinin kullanım süresi yaklaşık 1 haftadır. Bu maddelerle hazırlanacak biçimlerin süresi de kil ile karşılaştırılamayacak ölçüde kısadır (Terwiel, 2010, s.45). Okul öncesinde seramik eğitimi kapsamında ele alınan kil kullanımı ise oldukça kısıtlıdır. Çünkü kille çalışmak alan bilgisi gerektirmektedir. Örneğin okul öncesi eğitimcileri tarafından kil çeşitleri ve kilin temin edilmesine dair bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Buna dair şunlar söylenebilir; Kil toz halde satın alınarak hazırlanma aşamalarına çocuk dâhil edilebilir. Böylelikle çocuk çalışmanın her aşamasında aktif bir rol oynar.

(1-5) aşaması 3-6 yaş çocuğa yaptırılabilir.

Resim 2: Kilin hazırlanması.

(Kaynak: Terwiel, Candan. (2010). Okul Öncesi Sanat Eğitiminde Bir Malzeme Olarak kilin Yeri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. s.42).

Kilin hazırlanmasında, miktar, çocuğun eli ve gücüne göre ayarlanmalı, su miktarı onun kuvvetine göre olmalıdır. Su miktarı fazla ise kil çok yumuşak, su miktarı az ise kil çok sert olmaktadır. Yumuşak olan kilin küçülmesi ile sert olan kilin küçülmesi aynı değildir. Çocuğun biçim verdiği kil, suyunu kaybedip kurduğunda bir miktar küçülecektir. Bunu çocuğun fark etmesi sağlanmalıdır. Şekillendirilmiş kil bir kâğıda konularak çevresi çizilir ve kurduğunda aynı yere konularak çocuğa aradaki fark gösterilebilir (Terwiel, 2010, s.42). Bunun yanı sıra piyasada preslenmiş halde satılmakta olan hazır killerde bulunmaktadır. Herhangi bir işlem bu killer paketinden çıkartılarak doğrudan şekillendirilebilir.

3.1.4. Kile Alıştırma

Kile alıştırma süreci çocuktan çocuğa farklılık göstermektedir. Kil dokunsal bir malzemedir ve kendisine ait özellikleri bulunmaktadır. Örneğin bazı kil çeşitleri renkli, baskın bir kokuya sahip ve tanecikli olabilmektedir. Tüm bu özellikler hassasiyeti olan çocukların kile daha zor bir şekilde alışmalarına neden olabilmektedir. Böyle bir durumda çocuğa baskıcı bir tutumla yaklaşılmamalı, malzemeye ve çalışma ortamına alışması için zaman tanınmalıdır. Öte yandan çocukla kurulacak doğru bir iletişim, oyunlar ve yaratıcı drama kille çalışma öncesinde çocuğun rahatlaması ve adapte olması için uygun bir yöntem olarak kullanılabilir.

3.1.5. Atölye / Uygulama Ortamı (Malzemeler)

Seramik eğitiminde dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan birisi kullanılan malzemeler ve çalışma ortamıdır. Geleneksel seramik eğitiminde kullanılan çoğu malzeme okul öncesi dönem çocuklarının kullanımını için uygun değildir.

Resim 3: Ceramics Studio

(Kaynak: <https://durangoherald.com/articles/204522>)

Buna ilişkin olarak çocuklara uygun bir atölye/ çalışma ortamının hazırlanmasında dikkat edilmesi gerekenler şöyle sıralanabilir;

- Atölye veya uygulama ortamı amacına uygun olmalı çocukların dikkatini dağıtmayacak şekilde yalın bir şekilde düzenlemelidir,
- Çalışma masaları, tabureler, lavabolar, dolaplar ve raflar ergonomik bir şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca dolap, lavabo ve rafların sabitlenmiş olmalarına dikkat edilmelidir.
- Atölye rahat hareket edebilmeye olanak sağlamalıdır,
- Isı ve ışıklandırmaya dikkat edilmelidir,

- Malzemeler yeterli sayıda ve zarar verici özelliği olmayanlardan seçilmelidir,
- Her çamur tipi için farklı dönüşüm kovaları hazırlanmalıdır,
- Görsel materyaller yeterli ve doğru bir şekilde kullanılmalıdır,
- Fırın/fırınlr yalnızca seramik eğitimcileri tarafından kullanılmalı ve çocukların ulaşamayacağı bir yerde bulundurulmalıdır.

3.1.6. Sergi

Seramik çalışmalarının ortaya konulma süreci kadar önemli olan bir diğer aşama sergilemedir. Heyecanla ve edindiği tecrübeler ile çalışmalarını tamamlayan bir çocuk, bunu dış dünya ile paylaşma ihtiyacı hissetmektedir. Çocuğun yaptığı her çalışma, onun iç dünyasının birer yansımasıdır.

Resim 4: "The right to be a child", 2014

(Kaynak: http://www.visitgreece.gr/en/culture/museums/museum_of_greek_childrens_art)

Okul öncesinde ele alınan sergileme şekilleri incelendiğinde ise önemli eksiklikler olduğu görülmektedir. Çalışmaların çoğu panolarda, sıkışık alanlarda sergilenmektedir ve izleyicide olumsuz bir etki bırakmaktadır. Kilden yapılan çalışmaların sayısı ise oldukça azdır. Bu doğrultuda sergileme aşamalarında dikkat edilmesi gerekenler şöyle sıralanabilir;

- Sergiler için yalnızca iç mekânlar değil dış mekânlarda tercih edilebilir.
- Sergi için belirli bir kavram belirlenmelidir.
- İsteğe bağlı olarak sergi afişi veya davetiyeler hazırlanabilir.
- Sergi alanı rahat hareket edilebilecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Mekân ve çalışmalar birbiri ile uyumlu olmalıdır.
- Sergide her çocuğun eşit sayıda çalışması bulunmalıdır.
- Sergileme sırasında çalışmalar kendi içlerinde tutarlı olmalıdır.
- Çalışmaların içeriğine dair bilgilere (öğrencinin ismi, kullanılan teknik, yıl, çalışmanın adı ve amacı gibi) yer verilmelidir.
- Sergi sırasında isteğe bağlı olarak çocuğun çalışmalarını anlatmasına fırsat verilmelidir.
- Her çocuk ile aynı oranda ilgilenilmelidir.
- Sergi sonunda çocuklara teşekkür edilmelidir.

4. Sonuç

Gelişimin büyük bir kısmı erken çocukluk döneminde tamamlanmaktadır. Bu dönemde çocuğa kazandırılacak birçok alışkanlık onun ileriki yaşlarını doğrudan etkileyecektir. Özellikle erken yaşta sanat eğitimi ile tanışan çocuklar çevresine karşı duyarlı, kişisel özelliklerinin farkında olan, estetik anlayışı gelişmiş, ayrıntılara önem veren bireyler olarak yetişmektedir. Sanat eğitiminin bir diğer önemli amacı ise yaratıcılığı geliştirmektir. Okul öncesinde yer alan sanat etkinlikleri incelendiğinde yaratıcılık açısından oldukça yetersiz oldukları görülmektedir. Etkinlikler çoğunlukla tek düze, birbirinin tekrarı ve iki boyut ile sınırlıdır. Genellikle kağıt ve boya kalemleri ile yaptırılan resim etkinlikleri yeterli görülmektedir. Oysaki yaratıcılığın en önemli basamaklarından birisini üç boyutlu çalışmalar oluşturmaktadır. Üç boyutlu çalışmalar için kullanılacak en uygun malzeme ise kildir. Okul öncesinde yer alan etkinlikler incelendiğinde kille yaptırılan uygulamaların oldukça az olduğu görülmektedir. Aslında kil, ulaşımı kolay ve doğal bir malzemedir. Fakat kille çalışmak belirli bir uzmanlık alanına sahip olmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla bu alan kil çeşitlerini, uygulama alanlarını, sırlama ve pişirim tekniklerini, atölye ortamını bilen seramik eğitimi almış kişi veya kişilerce ele alınmalıdır. Seramik eğitimcisi önderliğinde okul öncesi kazanımları ile

ilişkilendirilerek hazırlanan programlar ise yaratıcılığın geliştirilmesinde eksik kalan önemli noktaları doldurabileceklerdir.

Araştırma sonunda yaratıcılık ve seramik eğitimi ilişkisinin öneminden bahsedilmiş, okul öncesinde seramik eğitiminin uygulama aşamalarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Ortaya konulan bu bilgilerin özellikle okul öncesi eğitimcilerinin seramik eğitimi sürecine ilişkin bilgi sahibi olabilmelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Argun, Yasemin. (2004). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık ve Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baltacı, Hasan. (2013). *Çocuğun yaratıcılık performansında görsel değerlerin yeri*. Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Erman Onur, Deniz. (2012). Türk Seramik Sanatının Gelişimi: Toprağın Ateşle Dansı. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, S. 1, s. 18-33.
- Fyle, B. (1985). Encouraging Creative Thinking in Children. *Teacher Education Quarterly*, S.1, s.30-35.
- Gökaydın, Nevide. (1988). *Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Murray, Joan. (1983). *Art, Creativity and the Quality of Education*, Deedalus, S.3, s. 129-147.
- Ulutaş, İlkay. & Ersoy, Özlem. (2004). Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, S. 1, s.1-12.
- San, İnci. (1979). *Sanatsal Yaratma Ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Terwiel, Candan. (2010). *Okul öncesi sanat eğitiminde bir malzeme olarak kilin yeri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.
- Torrance, E. P. & Orlow, E. B. (1974). *Test of Creative Thinking*. Norms And Technical Manual, Bensenville Scholastic Testing Service Inc.
- Yuvacı, Züleyha & Dağlıoğlu, Elif. (2018). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve buldukları sınıf ortamının yaratıcılık düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, S.2, s. 234-256.